

הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 22 | ניסן תשפ"א – אפריל 2021

מאת מיכאלה אסולין

פתח דבר

הביטחון הסוציאלי בעולם – רבעון של מינהל המחקר והתכנון של המוסד לביטוח לאומי – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים שבהן.

גיליון זה מציג נתונים על ההוצאה הציבורית לרווחה ערב משבר הקורונה בישראל ובמדינות ה-OECD, והוא מתבסס על מאגר הנתונים של הארגון על ההוצאה הציבורית לרווחה (Social Expenditure Database – SOCX), המעודכן ל-2020¹. הגידול הניכר בהוצאה לרווחה בעקבות משבר הקורונה יבוא לידי ביטוי בעדכון הבא של המאגר. בנוסף, מוצגת ההתפתחות בגביית דמי הביטוח הלאומי במדינות האיחוד האירופי בתקופת המגיפה והתוכנית האסטרטגית של ארגון ה-OECD לשיקום שוק העבודה לאחר המשבר.

קריאה נעימה,
ניצה קסיר, סמנכ"לית מחקר ותכנון

ערב משבר הקורונה: ההוצאה הציבורית לרווחה בישראל מן הנמוכות במדינות ה-OECD, אך בעקבות המגיפה, הגדילה ישראל את ההוצאות לרווחה בהיקף דומה בממוצע לסיוע שניתן במדינות המפותחות

ההוצאה הציבורית הממוצעת לרווחה ב-2019: ב-OECD כ-20% מהתמ"ג, בישראל 16.2%

- ההוצאה הגבוהה ביותר היתה בצרפת – קצת יותר מ-30% מהתמ"ג, ולאחריה אוסטריה, בלגיה, דנמרק, פינלנד, גרמניה, איטליה, נורווגיה ושוודיה – כ-25% מהתמ"ג. הוצאה נמוכה מהממוצע (פחות מ-15%) היתה בצ'ילה, קולומביה, קוסטה ריקה, אירלנד, קוריאה, מקסיקו וטורקיה.
- ישראל, עם 16.2% וכ-4 נקודות אחוזי תוצר פחות מהממוצע במדינות הארגון, מדורגת במקום ה-29 מ-37.

חשוב לציין כי ב-2020, בעקבות המגיפה, הגדילה ישראל את ההוצאות לרווחה בהיקף דומה בממוצע לסיוע שניתן במדינות המפותחות. התרומה של הגדלת הסיוע לצמצום הפגיעה הכלכלית ממחישה את החשיבות הרבה של רשת הביטחון הסוציאלי, בייחוד בעתות משבר.

ההשפעות של המגיפה צפויות להימשך גם ב-2021. צמצום הפגיעה החברתית והכלכלית תלוי במידת הנכונות של קובעי המדיניות לספק רשת ביטחון חברתית של ממש עד סיום המשבר הכלכלי, בצד נקיטת צעדים יעילים ונמרצים לסיוע לחזרה לשוק העבודה.

OECD (2020). **Social Expenditure (SOCX) Update 2020: Social spending makes up 20% of** ¹ OECD GDP, OECD, Publishing, Paris.

ב-SOCX נתונים על 37 מדינות ה-OECD מ-1980 עד 2019.

פנסיה ובריאות – עיקר ההוצאה לרווחה

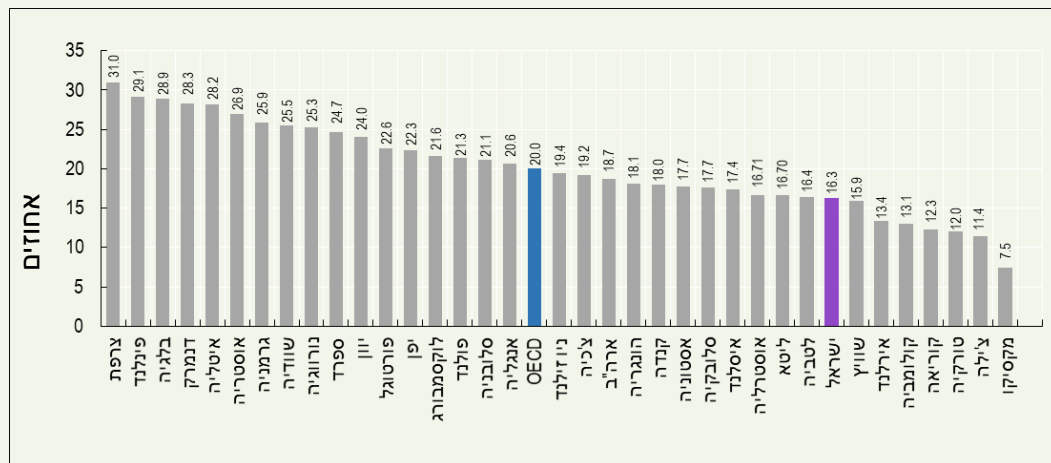
ההוצאה הציבורית הממוצעת ב-OECD על פנסיה (אזרח ותיק ושירים) היתה ב-2019 7.8% מהתמ"ג ועל בריאות 5.6%. בישראל היתה ההוצאה 4.7% ו-4.8% בהתאמה. ההבדלים בין המדינות היו גדולים והם נובעים מההבדלים בהרכב הגילים באוכלוסייה, שיעור המבוגרים הזכאים לפנסיה ולטיפול רפואי, רמת הנדיבות של המערכות והיקף השימוש בתוכניות פנסיה ובריאות פרטיות.

- **פנסיה:** ההוצאה הציבורית הגבוהה ביותר היתה באיטליה וביוון (יותר מ-15% מהתמ"ג), והנמוכה ביותר בצ'ילה, קוריאה ומקסיקו (כ-3% מהתמ"ג). ההוצאה בישראל (קצבאות אזרח ותיק ושירים) היתה נמוכה אף היא יחסית – 4.7% מהתמ"ג.
- **בריאות:** הוצאה גבוהה למדי היתה בצרפת ובגרמניה בביטוחים פרטיים (יותר מ-8% מהתמ"ג) ונמוכה במקסיקו ובהולנד (2.6% מהתמ"ג), שבהן נפוץ השימוש בביטוחים פרטיים לביטוח רפואי חובה. ההוצאה בישראל נמוכה במעט מהממוצע – 4.8% מהתמ"ג.

תמיכה באוכלוסייה בגיל העבודה – ההוצאה השלישית בגודלה

התמיכה באוכלוסייה בגיל העבודה היא ההוצאה השלישית בגודלה במדינות ה-OECD – כמעט 4% מהתמ"ג בממוצע (בישראל – 4.0%): תשלומים למחלה ונכות (1.6% מהתמ"ג), קצבאות ילדים ותשלומים לדמי לידה (1.1%), תשלומים לדמי אבטלה (0.6%) ותשלומים לתמיכה חברתית אחרת (0.7%).

ההוצאה הציבורית לרווחה במדינות ה-OECD, 2019

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ](#)

גביית דמי הביטוח הלאומי באירופה: ההתפתחות במהלך משבר הקורונה

במסגרת הצעדים שנקטו מדינות אירופה כדי לתמוך במעסיקים ובעובדים בתקופת המשבר, ניתנו גם הקלות בדמי הביטוח הלאומי. האתגר היה מצד אחד להקל בטווח הקצר על המעסיקים והעובדים ומצד שני להביא בחשבון לטווח הארוך את צורכיהם במסגרת מערכת ביטוחן סוציאלית בת קיימא.

עם פרוץ המשבר, בתחילת 2020, האמצעים העיקריים שהופעלו בתחום זה היו הפחתת דמי ביטוח, דחייה בתשלום דמי ביטוח, ופטור מדמי ביטוח (ראה גיליון מס' 19).

בסוף 2020, לאחר שהחל הגל השני, הותאמו אמצעים אלה לתנאים החדשים בשוק העבודה:

- דמי הביטוח למעסיקים הופחתו בהתאם להיקף הפגיעה (הענף הכלכלי) ולפי מספר העובדים.

- מדיניות **עבודה לזמן קצר** (short-time work) כהגדרתה בנציבות האירופית: תוכנית ציבורית המאפשרת לחברות הנתונות בקשיים כלכליים להפחית זמנית את שעות העבודה תוך קבלת פיצוי מהמדינה בעבור השעות שהופחתו (גרמניה וצרפת) תוך שמירה על הזכויות הסוציאליות של העובד.

- הפחתה של דמי ביטוח לעובדים ששכרם נפגע (פינלנד, גרמניה וספרד).

- פטור למעסיקים מתשלום דמי ביטוח בזמן הסגרים (ספרד).

- הקלות לחייבים:

- ✓ ביטול הריבית (שווייץ) או הפחתת הריבית (ספרד) בעת דחיית התשלומים;

- ✓ פריסת תשלומים, כולל תשלומים חלקיים (בלגיה).

- ✓ הקפאת קנסות על חובות.

בישראל, ההקלה היחידה בתשלום דמי ביטוח ניתנה לעצמאים – דחייה של חודש בתשלום.

לאחר הגל הראשון, כחלק מהחזרה לשגרה, המדינות הפחיתו בהדרגה את רמות הפטור (ספרד, גרמניה וצרפת).

שוק העבודה לאחר הקורונה: מהחלמה לחוסן

בתחילת 2020 שיעור התעסוקה ב-OECD הגיע לשיא של 68.9%, כ-2.6 נקודות אחוז יותר מהשיא הקודם, ערב המשבר הכלכלי העולמי ב-2008. ואז פרצה המגפה. בתוך חודשים התפשט נגיף הקורונה ברחבי העולם ובריאות הציבור ספגה את הפגיעה הקשה ביותר זה מאה שנה. במקביל פרץ משבר כלכלי, החמור ביותר מאז השפל הגדול של שנות השלושים. יותר מעשרה מיליון בני אדם נדבקו בנגיף, יותר מחצי מיליון איש מתו, וטריליון דולר הוזרמו לכלכלה העולמית כדי להגן על החיים והפרנסה.

כדי לשקם את שוק העבודה כך שיכלול את כולם, מציע **סטפנו סקרפטה**, סמנכ"ל עבודה, תעסוקה וביטחון סוציאלי ב-OECD, לפעול לפי אסטרטגיה שאותה כינה **ארבע R**: תגובה (Response), שיקום (Rehabilitation), הדדיות (Reciprocity) וחוסן (Resilience).

התגובה המיידית למגפה היתה חסרת תקדים בהיקפה: **השיקום**, כאשר מדינות ייצאו מהסגרים, יהיה קריטי כדי להגן על מקומות העבודה. התרומה של כל אחד לשיקום והאחריות **ההדדית** יהיו המפתח להתאוששות, ומעל הכל, המשבר חשף פערים בשוק העבודה שיהיה צורך לצמצם כדי להגביר את **החוסן**, שכן את מחיר המגיפה שילמו באופן לא פרופורציונלי החלשים ביותר: העובדים בשכר הנמוך, הצעירים, הנשים, העצמאים והעובדים הזמניים. החוסן יבוא רק בעקבות בניית שוק עבודה חדש שיכלול גם את הפגיעים ביותר.

מקורות

• פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי

- <http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>
- http://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Pages/oni2019.aspx
- <https://www.issa.int/news/covid-19-and-social-security-contributions-evolution-europe>
- <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/8945571ben/index.html?itemId=/content/component/8945571b-en>

נתוני תרשים 1: ההוצאה הציבורית לרווחה במדינות ה-OECD, 2019

מדינה	ההוצאה הציבורית
צרפת	31.0
פינלנד	29.1
בלגיה	28.9
דנמרק	28.3
איטליה	28.2
אוסטריה	26.9
גרמניה	25.9
שוודיה	25.5
נורווגיה	25.3
ספרד	24.7
יוון	24.0
פורטוגל	22.6
יפן	22.3
לוקסמבורג	21.6
הולנד	21.3
סלובניה	21.1
אנגליה	20.6
OECD	20.0
ניז'לנד	19.4
צ'כיה	19.2
ארה"ב	18.7
הונגריה	18.1
קנדה	18.0
אסטוניה	17.7
סלובקיה	17.7
איסלנד	17.4
אוסטרליה	16.7
ליטא	16.4
לטביה	16.3
ישראל	16.1
שווייץ	13.4
אירלנד	13.1
קולומביה	12.3
טורקיה	12.0
צ'ילה	11.4
מקסיקו	7.5